

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

การคิดเป็นสิ่งกำหนดความเป็นตัวเรา สิ่งที่เราคิดจะแสดงออกให้ปรากฏจากการพูด การเขียนและการกระทำ เป็นตัวกำหนดความสำเร็จหรือล้มเหลว กำหนดวิถีชีวิต (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2546 : 69) คำกล่าวนี้เป็นแนวคิดหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการคิดที่ทำให้มนุษย์มีความแตกต่างไปจากสัตว์อื่น ๆ พระธรรมปิฎก (2546 : 7) กล่าวว่า “การคิดถูก รู้จักคิด หรือคิดเป็น เป็นศูนย์กลางการบริหารการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องทั้งหมดเพราะเป็นหัวหน้าที่ชี้นำ นำทางและควบคุมการปฏิบัติที่ถูกต้องในแง่ต่าง ๆ ทั้งหมด” การคิดของมนุษย์ทำให้เกิด การเปลี่ยนแปลง สร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ และที่สำคัญช่วยแก้ปัญหาให้กับตนเอง สร้างความ เจริญรุ่งเรืองให้กับตนเอง ชุมชน ประเทศชาติ และโลกของเราได้

การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking) เป็นความสามารถทางการคิดชนิดหนึ่ง ที่จัดเป็นสาระสำคัญของจุดมุ่งหมายทางการศึกษา เพราะการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ในตัวของมันเอง และเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่จะต้องพัฒนาความสามารถทางการคิดอย่างมี วิจารณญาณให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยเฉพาะประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย ประชาชน จะเลือกผู้แทนของตนไปทำหน้าที่ในการบริหารตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศเพื่อ ประชาชนจะได้รู้จักการใช้การคิดอย่างมีวิจารณญาณ วิเคราะห์ พิจารณาข้อเสนอ ข้อคิดเห็น โฆษณาชวนเชื่อต่าง ๆ อย่างรอบคอบ มีเหตุผล ดังนั้นจุดมุ่งหมายสำคัญของการจัดการศึกษาในยุค ปัจจุบัน คือการมุ่งเน้นให้นักเรียนมีความสามารถในการคิดมากขึ้นเพราะความสามารถในการคิดจะ ทำให้ผู้เรียนแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นเครื่องมือสำหรับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องได้ ด้วยตนเอง (เพ็ญพิศุทธิ์ เนคมานุรักษ์. 2537 : 1) เพื่อเตรียมคนให้ก้าวไปให้ทันกับความ เจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้อย่างสมดุล และเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม (ยาใจ อินทรวิชัย และทิพย์สุดา สุเมธเสนีย์. 2537 : บทบรรณาธิการ) ซึ่งทำให้บุคคลทั้งหลายจำเป็นต้องมีทักษะในการคิด เพื่อที่จะช่วยให้สามารถ ดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข (ทิสนา แจมมณี. 2533 : 3)

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่าง ๆ ของโลกยุคปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของทุกประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วย ในวงการการศึกษาไทย ก็เช่นกันที่สำคัญเกิดขึ้นมากมายหลายเรื่อง เช่นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 การปฏิรูปการศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 และการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งในหมวด 4 มาตราที่ 24(2) ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ ดำเนินการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในส่วนของการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545(2545 :14) ว่าหัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา คือการปฏิรูปจากการยึดวิชาเป็นตัวตั้ง มาเป็นยึดผู้เรียนเป็นตัวตั้ง ที่เรียกว่า “ผู้เรียนสำคัญที่สุด” ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้และการศึกษาของเด็กจึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง หรือที่เรียกว่า “ปฏิรูปการเรียนรู้” เพื่อให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยมุ่งให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อตัวผู้เรียนต่อไป ซึ่งจะสอดคล้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 และการประกันคุณภาพการศึกษาว่าจัดการเรียนรู้ต้องมุ่งและปลูกฝัง ด้านปัญญาพัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดอย่างสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 :26-28) และตรงกับมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้ระบุคุณลักษณะผู้เรียนไว้ในมาตรฐาน ที่ 4 คือผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ (สำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา.2546 : 4-5) นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มุ่งผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะสำคัญ คือความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดอย่างเป็นระบบ (กระทรวงศึกษาธิการ.2551: 4-5)

การอ่านเป็นทักษะทางภาษาที่มีความสำคัญ และมีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวันอย่างยิ่ง ทั้งในด้านการสื่อสารและด้านการศึกษาหาความรู้ เนื่องจากสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาข้อมูลความรู้ต่าง ๆ มักเผยแพร่เป็นเอกสารสิ่งพิมพ์ และหนังสือต่าง ๆ มากมายการอ่านช่วยให้รับรู้ข้อมูลข่าวสารได้ และสามารถนำข้อมูลความรู้มาปรับใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ดังที่ท้าวธรรม เกตุกำจร(2545 : 14) กล่าวว่า การอ่านช่วยส่งเสริมความคิดของมนุษย์ให้เพิ่มพูนเสมือนบุญเจ้าสำคัญที่จะไขไปสู่ความรู้มากมายในโลก ถ้านำความรู้ที่ได้มาใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาสังคมที่เป็นอยู่ย่อมสงบสุข และเจริญพัฒนาไปอย่างรวดเร็วซึ่งสุนันทา มันเศรษฐวิทย์

วิทย์ (2546 : 2) ได้ให้ความสำคัญของการอ่านว่าเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ที่สำคัญที่สุดที่สามารถทำให้คนเรามีความฉลาดรอบรู้และเป็นนักปราชญ์ได้ในอนาคต โดยเฉพาะความรู้ความสามารถในการปรับตัวและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมโลกได้อย่างมีความสุข ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ได้ให้ความสำคัญกับการอ่านจึงได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า (กรมวิชาการ. 2544 :4) ไว้ด้วยโดยกำหนดสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สาระที่1 การอ่าน มาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้ไปใช้ตัดสินใจแก้ปัญหา และสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิตและมีนิสัยรักการอ่าน ดังนั้นการพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะในการอ่านที่มีประสิทธิภาพย่อมเป็นการพัฒนาเครื่องมือสำคัญในการแสวงหาความรู้ของผู้เรียน อันจะก่อให้เกิดความรู้ และเข้าใจในศาสตร์ต่าง ๆ กว้างขวางมากยิ่งขึ้น และทำให้ผู้เรียนหรือผู้อ่านได้รับประโยชน์จากการอ่านอย่างแท้จริง

การอ่านจับใจความ นับว่าเป็นหัวใจของการอ่าน และการจับใจความอย่างมีประสิทธิภาพช่วยให้ผู้อ่านรู้และเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ที่อ่านได้ ผู้อ่านจึงสามารถนำความรู้ไปพัฒนาตนเอง ดังที่แวมบุรา เหมือนนิต (2541 : 18) กล่าวว่าความเข้าใจในการอ่านถือเป็นหัวใจสำคัญของการอ่าน เพราะถ้าผู้อ่านไม่สามารถเข้าใจในสิ่งที่อ่าน และไม่สามารถจับใจความสำคัญของสิ่งที่อ่านได้ ผู้อ่านก็ไม่สามารถที่จะนำความรู้และข้อเสนอไปใช้ปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองได้ การอ่านนั้นถือเป็นการอ่านที่ไม่สมบูรณ์ ดังนั้นจึงกล่าวสรุปได้ว่าการอ่านจับใจความ มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตและการอ่านจับใจความที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้ผู้อ่าน รับรู้สาระเรื่องราวของเรื่องที่อ่านด้วยความเข้าใจ และสามารถนำสาระความรู้จากเรื่องที่อ่านมาพัฒนา และปรับตนเองให้เข้ากับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

จากผลการประเมินภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา รอบแรก (พ.ศ. 2544-2548) 14 มาตรฐานที่ผ่านมาโดยองค์กรภายนอกที่ได้รับการรับรองจากสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) พบว่าผลการประเมินมาตรฐานโดยรวมด้านผู้เรียนส่วนใหญ่ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ โดยเฉพาะความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตรคิดไม่เป็นระบบ ไม่ใฝ่รู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง คือมีมาตรฐานที่ควรปรับปรุง 3 มาตรฐาน ได้แก่มาตรฐานที่4,5 และ6คือผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดวิจารณ์ญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์, ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร และผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา. 2546 : 1) นอกจากนี้จุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่เกี่ยวกับการคิด คือกำหนดให้ผู้เรียนมีความคิด

สร้างสรรค์ และปรับวิธีคิด วิธีการทำงานได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ซึ่งเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของหลักสูตร (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 7) เกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและเกณฑ์การจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดไว้ว่าผู้เรียนต้องผ่านการประเมิน การอ่านคิดวิเคราะห์ และเขียนสื่อความด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 43) และจากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาด้านการอ่าน พบว่านักเรียนส่วนใหญ่อ่านแล้วสรุปใจความจากเรื่องที่อ่านไม่ได้ จับใจความสำคัญไม่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับ การรายงานการประเมินผลคุณภาพผู้เรียนของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียนบ้านคลองบัว (เอี่ยมแสงโรจน์) ในปีการศึกษา 2550 ดังรายงานของ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย (2550 : 3) พบว่าทักษะการอ่านยังมีผลการเรียนอยู่ในระดับที่ไม่น่าพึงพอใจ สาเหตุจากการอ่านแล้วไม่สามารถจับใจความ สรุป และจับประเด็นสำคัญ แยกแยะข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นจากการอ่าน ตลอดจนทักษะด้านการคิด ความสมเหตุสมผลจากเรื่องที่อ่าน จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงสภาพปัญหา และความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาทักษะการอ่านของผู้เรียน เพื่อจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และเข้าใจบทเรียนจากเรื่องที่อ่านได้ดียิ่งขึ้น

จากการศึกษาค้นคว้าดังกล่าวพบว่าวิธีการสอนคิดมีหลายวิธี เช่นการคิดแบบจำแนกประเภท การคิดแบบโยงความสัมพันธ์ การคิดแบบซินดิเคท และการคิดแบบหวมกหกโบ เป็นต้นซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย สนใจศึกษาการฝึกคิดแบบหวมกหกโบ เพื่อพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เนื่องจากการคิดแบบหวมกหกโบเป็นเทคนิคการคิดที่มีการกำหนดบทบาท และทิศทางในการคิดเป็นวิธีที่ง่ายในการระดมความคิดในหมู่คนจำนวนมากๆให้คิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่งไปในทิศทางเดียวกัน โดยใช้สีของหวมกเป็นตัวกำหนดทิศทางและบทบาท และในการสร้างกฎระเบียบในการใช้ความคิดร่วมกันระหว่างคนหลายคน เป็นแนวคิดของเ็ดเวิร์ด เดอ โบโน (Edward De Bono) ที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย โดยใช้สีหวมกเป็นสัญลักษณ์ทางการคิดที่แตกต่างกัน ได้แก่หวมกสีขาว ให้คิดข้อมูลอย่างเป็นกลาง หวมกสีแดง ให้คิดจากความรู้สึก ลางสังหรณ์ หรือสัญชาตญาณ หวมกสีดำ ให้คิดถึงผลในทางลบ ตัดสินใจด้วยความสุขุมรอบคอบ หวมกสีเหลือง ให้คิดถึงผลในทางบวก คิดถึงความเป็นไปได้และประโยชน์ที่จะได้รับ หวมกสีเขียว ให้คิดริเริ่ม คิดถึงสิ่งที่แปลกใหม่ หวมกสีฟ้า เป็นผู้ควบคุมการคิดของแต่ละคนให้ตรงกับหวมกที่สวมอยู่กระตุ้นให้คิด และสรุปการคิดในการฝึกครั้งนี้ใช้วิธีการฝึกเป็นกลุ่มซึ่งเป็นผลตอบสนองความต้องการพื้นฐานของคนที่พักอาศัยซึ่งกันและกัน มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และข้อมูล เพิ่มความสัมพันธ์ทางสังคม ลดความวิตกกังวลใจ มีโอกาสเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น และสามารถกระตุ้นการคิด วิจารณ์อย่างได้ดังผลการวิจัยวิจัยของสุนันทา สายวงศ์ (2544 :36) ประภาศรี รอดสมจิตร (2542 : 33) กัสมา สิทธิกุล (2547 : 67) และสุพัตรา แยมคลี่ (2548 : 54) ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกันว่าเทคนิคการคิดแบบหวมกหกโบ ช่วยพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของผู้เรียน ได้อย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติ ที่ระดับ.05 นอกจากการพัฒนาทักษะการคิดแล้ว เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบยังสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาการอ่านได้ดังที่ สมันตา วีรกุล (2547 : 26) ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านวรรณคดีไทยอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีสอนตามแนวคิดหมวกหกใบกับวิธีสอนปกติ และพระมหาอำนาจ แสงศรี (2548 : 22) ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้วรรณคดี เรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย ที่ใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ กับกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกันว่าผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์การอ่านสูงขึ้น หลังได้รับการฝึกโดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ ดังนั้นการนำเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบมาใช้ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งโดยธรรมชาติของเด็กเป็นวัยช่างคิด ช่างถาม อยากรู้อยากเห็นกล้าแสดงออก และตัดสินใจด้วยตนเองแบบวัยผู้ใหญ่มากขึ้นจะสามารถช่วยดึงดูดความสนใจ ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สามารถพัฒนาความสามารถด้านกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการอ่านจับใจความได้ต่อไป (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. 2550 : 4-7)

จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าว ช่างค้นแสดงให้เห็นว่า เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบสามารถพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้ ซึ่งการคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้นเป็น กระบวนการคิดที่ประกอบด้วยความรู้ความคิดทัศนคติและประสบการณ์ของตนในการสำรวจหลักฐานอย่างรอบคอบระมัดระวัง เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจความถูกต้องของข้อมูลอย่างสมเหตุสมผล ว่าสิ่งใดควรเชื่อ สิ่งใดควรกระทำ เป็นการคิดที่มีจุดหมายพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบเกี่ยวกับข้อมูล และมีหลักการในการประเมินความน่าเชื่อถือความถูกต้องและคุณค่าของข้อมูลเช่นเดียวกับการอ่านจับใจความสำคัญ ที่เป็นความสามารถในการอ่าน ที่มุ่งค้นหาสาระสำคัญของเรื่องที่อ่านแล้วเข้าใจความหมาย สรุปใจความสำคัญจากเรื่องที่อ่าน แยกแยะข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น ใช้วิจารณญาณแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่อ่านได้อย่างสร้างสรรค์ และสมเหตุสมผล บอกข้อคิดและประโยชน์จากเรื่องที่อ่านเพื่อนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยคนหนึ่ง ของ โรงเรียนบ้านคลองบัว (เอี่ยมแสง โรจน์) ได้เล็งเห็นความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องนี้ จึงมีความสนใจที่จะพัฒนาความสามารถด้านกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้แก่ผู้เรียนและฝึกให้ผู้เรียนได้พัฒนาการทางความคิด การจัดระบบการคิดด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนที่จะนำผลการวิจัยนี้ไปพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่องให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพยิ่งขึ้นกับผู้เรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถทางการเรียนการอ่านจับใจความภาษาไทย ของนักเรียน ก่อน และ หลัง การได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนก่อน และหลังการ ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ

ประโยชน์ของการวิจัย

1. เป็นแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพในการอ่านจับใจความภาษาไทยของผู้เรียน และเป็นแนวทางในการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระอื่น ๆ
2. เป็นแนวทางในการนำเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ ไปใช้ในการพัฒนาความสามารถ ด้านกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณในระดับชั้นหรือกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียน บ้านคลองบัว (เอี่ยมแสงโรจน์) สำนักงานเขตบางเขนกรุงเทพมหานคร มี 5 ห้องเรียน จำนวน 179 คน ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552

2. เนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย เป็นเนื้อหากการอ่านจับใจความ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของหลักสูตรสถานศึกษา ที่สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งเป็นบทอ่าน ที่ได้มาจากหนังสือ วารสาร บทความและสิ่งพิมพ์ ต่าง ๆ ที่นักเรียนพบเห็นในชีวิตประจำวัน จำนวน 5 หน่วยการเรียนรู้ โดยพิจารณาให้มีความเหมาะสมตามวัยและความสนใจของผู้เรียนดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1	“ นิทานแสนสนุก ”
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2	“ สนุกกับเพลง ”
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3	“ มีอะไรในข่าว ”

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 “ บทร้อยกรองของฉัน ”

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 “ บทความน่ารู้ ”

3. ระยะเวลาในการทดลอง

เนื่องจากการสอนโดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ เป็นวิธีการจัดระบบการคิด โดยใช้สีของหมวกเป็นสัญลักษณ์แทนการคิด 6 แบบ เพื่อให้เข้าใจในการดำเนินการคิดแบบหมวกหกใบ ผู้วิจัยได้ทำการเตรียมพร้อมก่อนทำการสอนจริง 2 คาบ ๆ ละ 60 นาที เป็นการฝึกเกี่ยวกับเนื้อหาการอ่านจับใจความภาษาไทย และเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบและทำการสอนจริงเป็นเวลา 5 สัปดาห์ จำนวน 12 คาบ ๆ ละ 60 นาที

4. ตัวแปรที่ศึกษา

4.1 ตัวแปรอิสระ คือ

การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ

4.2 ตัวแปรตาม คือ

4.2.1 ความสามารถทางการเรียนการอ่านจับใจความภาษาไทย

4.2.2 ความสามารถด้านกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การอ่านจับใจความภาษาไทย หมายถึง การอ่านที่มุ่งค้นหาสาระสำคัญของเรื่องที่อ่าน แล้วสามารถเข้าใจความหมาย สาระสำคัญ วิเคราะห์ความ ตีความของเรื่องที่อ่านและตอบคำถามได้ว่าข้อความที่อ่านนั้นกล่าวถึงเรื่องอะไร มีความสำคัญตรงไหน และหมายความว่าอย่างไร

2. การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง กระบวนการคิดที่ประกอบด้วยความรู้ ความคิดทัศนคติและประสบการณ์ของตนในการสำรวจหลักฐานพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบระมัดระวัง เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจความถูกต้อง และคุณค่าของข้อมูลอย่างสมเหตุสมผลว่าสิ่งใดควรเชื่อ สิ่งใดควรกระทำเป็นการคิดที่มีจุดหมาย มีหลักการในการประเมินความน่าเชื่อถือหรือแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

3. ความสามารถด้านกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง คะแนนที่ได้จากการทดสอบด้วยแบบทดสอบวัดความสามารถด้านกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นมาประกอบด้วย 5 ชั้น ดังนี้

3.1 ชั้นการนิยามปัญหา หมายถึง ความสามารถในการวิเคราะห์ข้อความ พิจารณาข้อมูล หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นปัญหาแล้วสามารถบอกลักษณะของปัญหาที่เกิดขึ้นได้ถูกต้องภายใต้ขอบเขตข้อเท็จจริงที่กำหนดให้ เพื่อกำหนดประเด็นปัญหา

3.2 ชั้นการรวบรวมข้อมูล หมายถึง ความสามารถในการหาข้อมูล เลือกหรือรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการหาคำตอบของปัญหา การพิจารณา และเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเพื่อนำมาแก้ปัญหาได้ถูกต้อง โดยพิจารณาจากข้อมูลที่มีอยู่

3.3 ชั้นการจัดระบบข้อมูล หมายถึง ความสามารถในการพิจารณา แยกแยะข้อมูลหรือสถานการณ์ที่กำหนดให้มาจัดระบบข้อมูล สร้างความตระหนักถึงข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง ข้อมูลที่เป็นข้อคิดเห็นได้ รวมทั้งจำแนกความแตกต่างระหว่างข้อมูลที่ชัดเจน กับข้อมูลที่คลุมเครือ ข้อมูลใดที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลใดที่ไม่เกี่ยวข้อง

3.4 ชั้นการตั้งสมมุติฐาน หมายถึง ความสามารถในการกำหนด เลือกและตั้งสมมุติฐานจากข้อมูลโดยตรวจสอบความถูกต้อง จากข้อความหรือสถานการณ์ให้ตรงกับปัญหาระหว่างสมมุติฐานกับข้อมูล และข้อตกลงเบื้องต้น

3.5 ชั้นการประเมินสรุปอ้างอิง หมายถึง ความสามารถในการตัดสินใจ คิดพิจารณาข้อความ เลือกแนวทางปฏิบัติโดยพิจารณาจากความเป็นเหตุเป็นผล ทั้งผลดี และผลเสียโดยคำนึงถึงข้อเท็จจริงที่เป็นสาเหตุ และอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุทั้งหมด

4. การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหวมกหกไบ หมายถึง กระบวนการเรียนการสอน ด้วยการใช้คำถาม เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถด้านกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ ในการพิจารณาสถานการณ์ หรือปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียนเป็นการอภิปรายหรือการพูดคุยซักถามนักเรียนเกี่ยวกับเนื้อหาที่จะเรียน และกระตุ้นให้เกิดความพร้อม ความสนใจในการเรียนโดยใช้สื่อต่าง ๆ เช่น เพลง เกม บทความ นิทาน ข่าว

4.2 ขั้นดำเนินการสอนเป็นขั้นของการนำเทคนิคการคิดแบบหวมกหกไบมาใช้ ในการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย 5 ขั้น คือ

4.2.1 ขั้นของการรวบรวมข้อมูล โดยใช้หวมกหกไบหรือหวมกหกไบเป็นผู้เสนอสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา หรือใช้กรณีศึกษานักเรียนแต่ละคน

4.2.2 ขั้นกำหนดปัญหา โดยใช้หมวดสี่ฟ้า นักเรียนแต่ละคนสรุปปัญหาที่พบ

4.2.3 ขั้นเสนอทางเลือก ใช้หมวดสี่เขียว นักเรียนแต่ละคนศึกษาเอกสารประกอบการเรียน เสนอทางเลือกในการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นทางเลือกที่หลากหลายและเป็นไปได้

4.2.4 ขั้นตัดสินใจเลือกทางเลือกโดยใช้หมวดสี่เหลือง หมวดสี่ดำและหมวดสี่แดง นักเรียนแต่ละกลุ่มอภิปรายทางเลือกของแต่ละคนโดยใช้หมวดสี่เหลืองบอกข้อดี ประโยชน์ คุณค่า เหตุผลในการยอมรับเพื่อเป็นการประเมินทางบวกและใช้หมวดสี่ดำ บอกข้อด้อย ข้อบกพร่อง ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น เหตุผลในการปฏิเสธ เพื่อเป็นการประเมินทางลบ แล้วจึงอภิปรายตัดสินใจเลือกทางเลือกที่สมาชิกเห็นว่าเหมาะสม แล้วใช้หมวดสี่แดงถามความรู้สึกต่าง ๆ

4.2.5 ขั้นวางแผนและกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติ โดยใช้หมวดสี่ฟ้า นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอทางเลือกที่ตัดสินใจมาวางแผนกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติ

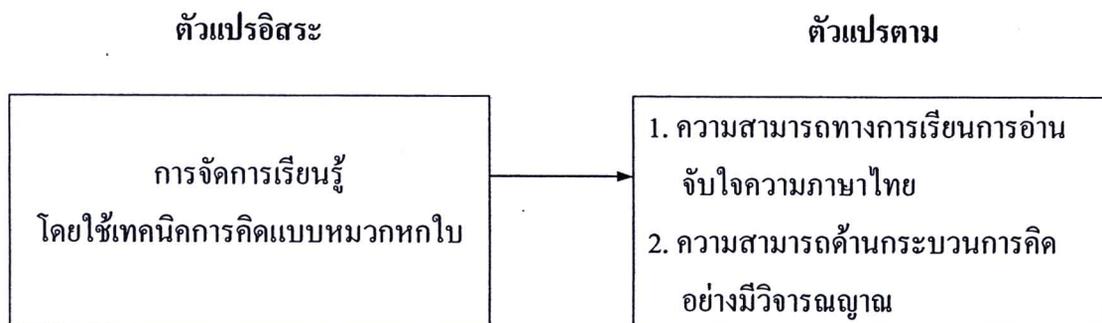
4.3 ขั้นสรุป เป็นการนำเสนอของของแต่ละกลุ่ม ครูละนักเรียนร่วมกันสรุปจากการรายงาน และครูสรุปเพิ่มเติมในประเด็นที่บกพร่องให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

4.4 ขั้นประเมินผล ครูวัดประเมินผลจากการตอบคำถาม การเสนองานหน้าชั้นและการตรวจใบงาน และจากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน

5. ความสามารถทางการเรียนการอ่านจับใจความภาษาไทย หมายถึงคะแนนที่ได้จากการทดสอบด้วยแบบทดสอบวัดความสามารถทางการเรียนการอ่านจับใจความภาษาไทย ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และพัฒนาขึ้นมาโดยวัดพฤติกรรมบ่งชี้การอ่าน ดังนี้ คือ 1. สรุปใจความสำคัญจากเรื่องที่อ่าน 2. แยกแยะข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น 3. แสดงความคิดเห็นในเรื่องที่อ่าน 4. บอกข้อคิดและประโยชน์จากเรื่องที่อ่าน

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาความสามารถทางการเรียนการอ่านจับใจความภาษาไทยและความสามารถด้านกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านคลองบัว (เอี่ยมแสงโรจน์) สำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวดหกใบ ของ เฮ็ดเวิร์ด เดอโบโน เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะด้านกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ อันจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนต่อไป โดยมีกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

1. นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบมีความสามารถทางการเรียนการอ่านจับใจความภาษาไทยหลังเรียน สูงกว่า ก่อนเรียน
2. นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ มีความสามารถด้านกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน